

Література

1. Версаль Н.І., Кирий В.П. Особливості формування банками ре-сурсів із використанням боргових цінних паперів в умовах фінансо-вої кризи // *Фінанси України*. – 2009. – № 10. – С. 71–84.

2. Национальный доклад. Риски финансового кризиса в России: факторы, сценарии и политика противодействия. – М., Фінакадемія, 2008. – С. 7.

3. Рудый К.В. Финансовме кризисы: теория, история, политика. – М., «Новое знание», 2003. – С. 70–71.

4. Барановський О. Банківські кризи: сутність, фактори виникнення та особливості прояву // *Економіка України*. – 2010. – №2. – С. 34–48.

5. Савостьяненко М.Б. Інвестиційні проекти міжнародних фінан-сових організацій в Україні // *Наукові праці НДФІ*. – 2008. – № 1. – С. 128–137.

6. Міщенко В.І., Граділь А.І. Удосконалення управління проблемними активами банків // *Фінанси України*. – 2009. – № 10. – С. 43–51.

7. Прядко В.В., Островська Н.С. Кредитний потенціал комерційних банків у період економічної кризи // *Фінанси України*. – 2009. – № 11. – С. 73–77.

8. Карчева Г. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи // *Вісник Націо-нального банку України*. – 2009. – № 11. – С. 11–17.

*Л.Б. ІВАНОВА,
докторант, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана*

Облік заборгованості в антикризовому управлінні суб'єктів реального сектору економіки в контексті новацій Податкового кодексу України

Досліджено зміни в обліку кредитора та дебітора що-до несвоечасного погашення боргу в умовах, коли до боржника застосовуються норми антикризового зако-нодавства.

Ключові слова: антикризове управління, банкрут-ство, суб'єкт реального сектору економіки, кредитор, де-бітор, бухгалтерський облік, оподаткування прибутку, сумнівна та безнадійна заборгованість.

Исследованы изменения в учете кредитора и дебито-ра в условиях несвоевременного погашения долга, ког-да к должнику применяются нормы антикризисного за-конодательства.

Ключевые слова: антикризисное управление, бан-кротство, субъект реального сектора экономики, креди-тор, дебитор, бухгалтерский учет, налогообложение при-были, сомнительная и безнадежная задолженность.

Change in the account of creditor and debtor are nvesti-gated in the conditions of ill-timed redemption long, when norms of crisis legislation are applied to the debtor.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

У системі заходів антикризового управління важливе значення має створення умов, які сприяли б зміцненню фі-нансового стану та подальшому розвитку економіки суб'єк-тів реального сектору економіки. Одна із важливих складо-вих щодо створення умов у ринкових відносинах реалізуєть-ся через регулятивну функцію держави, зокрема за допо-могою норм податкового законодавства.

Взаємовідносини між суб'єктами реального сектору еконо-міки в період кризових ситуацій загострюються через несвое-часну сплату або взагалі несплату заборгованості за продук-цію, товари, послуги, що не тільки погіршує їхній фінансовий стан, а може привести до банкрутства і ліквідації. Велика кіль-кість відкритих справ з банкрутства підприємств у державно-му і недержавному реальному секторі економіки, зростаючи суми кредиторської заборгованості, які призвели до того, що більш чим третя частина підприємств опинилася в передбан-крутному стані, підкреслює актуальність даної проблеми.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В нау-ковій економічній літературі предмет антикризового упра-вління висвітлено у двох аспектах: перший – з точки зору менеджменту, другий – фінансів. Перший аспект предста-вляють такі автори, як С.Г. Біляєв, А.Г. Грязнова, С.М. Іваню-та, В.І. Кошкін, І.В. Кривов'язюк, І.В. Павлов, Н.В. Туленков, А.В. Харитонов та інші. Фінансові проблеми розглянуті в наукових роботах І.О. Бланка, Л.О. Лігоненко, А.М. Под-дєрьогіна, О.О. Терещенко.

Широко представлені теоретико-методологічні основи фінансового аналізу діяльності в антикризовому управлінні підприємств з метою попередження та усунення наслідків банкрутства, зокрема в роботах українських дослідників О. Барановського, І. Бланка, В. Гееця, Л. Костирко, О. Терещенка. В роботах О. Галенко обґрунтовано методичні підхо-ди щодо удосконалення теорії, організації та функціонування системи фінансового аналізу банкрутства.

Питання бухгалтерського та податкового обліку в анти-кризовому управлінні суб'єкта реального сектору економіки

розглянуті частково у розрізі окремих проблем щодо судових процедур банкрутства.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей антикризового управління суб'єктів реального сектору економіки у правовому полі на етапах процедури банкрутства та виявленні специфіки обліку та його організації сумнівної і безнадійної кредиторської заборгованості підприємства-боржника з урахуванням норм Податкового кодексу.

Виклад основного матеріалу. Процедура банкрутства як складова системи антикризового управління спрямована на відновлення платоспроможності підприємства-боржника. Діяльність підприємств реального сектору економіки у процедурі банкрутства знаходиться під впливом законодавства з банкрутства (яке має пріоритетне значення в порівнянні з іншими нормами), а також нормами Цивільного, Господарського, Податкового кодексів України. Новації у податковому законодавстві, зокрема щодо сумнівної та безнадійної заборгованості, наприкінці минулого року призвели до необхідності їх переосмислення та координації з нормами закону про банкрутство. Стосовно дефініцій сумнівної та безнадійної заборгованості можна сказати наступне.

Поняття сумнівної заборгованості визначено у наказі ДПА №346 в 2003 році як «заборгованість за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) або заборгованість сплати відсотків, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником і яка відрізняється від безнадійної заборгованості» [7], та Положенні (Стандарті бухгалтерського обліку) 10 як сумнівний борг, інакше кажучи, можливість стягнення якого ще не втрачено, але є підстави вважати, що він може перетворитися у безнадійний.

Категорія безнадійної заборгованості також визначається в Положенні (Стандарті) бухгалтерського обліку 10 як поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [9, с. 104]. Згідно з Податковим кодексом (пп. 14.1.11 ст. 14) ймовірність стягнення заборгованості виникає з низки обставин. Одною з них є строк позовної давності, який за Цивільним кодексом України [11] становить три роки або 1095 днів, згідно з п. 102.1 ст. 102 Податкового кодексу, протягом якого кредитор може звернутися до суду з вимогами про стягнення боргу з боржника [3].

Крім того, підставою для включення сумнівної та безнадійної заборгованості до складу доходів та витрат для визначення оподаткованого прибутку у Податковому кодексі є відповідно склад доходів у п. 135.5 ст. 135 – інші доходи (пп. 135.5.4, 135.5.11) та склад витрат у п. 138.10 – інші витрати звичайної діяльності (пп. 138.10.6 г); п. 138.12 – інші витрати (пп. 138.12.1) та інші. Регулювання безнадійної заборгованості здійснюються згідно з пп. 14.1.11 в), г) п. 14.1 ст. 14; пп. 159.1.6 п. 159.1 ст. 159 цього нормативного акту, а регулювання сумнівної заборгованості – у пп. 159.1.1 – 159.1.6 п. 159.1 ст. 159, а також законодавством з питань банкрутства. Також необхідно мати на увазі, що згідно з

нормами Податкового кодексу отримані та перераховані аванси за товари (роботи, послуги) не включаються до складу доходів та витрат.

Згідно з нормами новітнього кодексу у платника податку – продавця (кредитора) сумнівна дебіторська заборгованість виникає у випадку, коли він відвантажив товар (виконав роботи, надав послуги), а покупець порушив строки оплати по договору. У платника податку – покупця (дебітора) ця ж сума заборгованості є кредиторською.

Тобто факт заборгованості є поняттям багатозаровим і виступає на перетині економічних інтересів та безпеки як кредитора, так і дебітора.

Аналіз ситуації щодо змін у податковому обліку прибутку суб'єктів реального сектору економіки стосовно обліку сумнівної заборгованості свідчить про наступне.

По-перше, згідно з нормами Податкового кодексу відсутній досудовий порядок претензійної роботи щодо невиконання господарських договорів як підстави для коригування сумнівної заборгованості (тобто скасовано порядок, коли зміни в обліку пов'язані із затримкою сплати більш ніж 90 календарних днів із граничного терміну оплати, що передбачено договором). Зміни у податковому обліку прибутку як кредитора, так і дебітора на теперішній час відбуваються тільки на підставі судового або нотаріального порядку вирішення спору. Продавець-кредитор має право зробити певні зміни у податковому обліку до закінчення терміну позовної давності, якщо звернувся до суду з позовом про стягнення боргу з покупця; ініціював провадження справи про банкрутство покупця; нотаріус вчинив виконавчий напис про стягнення заборгованості з покупця або стягнення заставленого майна (крім податкового боргу). Дебітор робитиме зміни у податковому обліку за рішенням суду.

З певним ступенем таке скасування досудового претензійного порядку призводить до скорочення строків перетворення заборгованості в сумівну, що з одного боку повинно сприяти прискоренню оборотності оборотних засобів у господарському обороті реального сектору економіки, поліпшенню фінансового стану кредитора, а також змушувати дебітора дотримуватись договірної дисципліни. З іншого боку, подібна жорсткість щодо сумлінного дебітора, який не виконав договірні відношення за об'єктивними причинами, може привести його до реального банкрутства.

По-друге, відбулися зміни у розрахунку оподаткованого прибутку кредитора, які пов'язано з несвоєчасною сплатою боргу дебітором. У ринкової економіки фінансовий стан кредитора знаходиться під впливом ризиків несвоєчасної сплати, непогашення заборгованості за товари, роботи, послуги. Регулятивна функція держави полягає в даному випадку у тому, що воно підтримує кредитора. До введення норм Податкового кодексу кредитор мав право зменшити валові доходи або збільшити валові витрати на суму несплаченої вчасно дебіторської заборгованості, що зменшувало його оподаткований прибуток, дебітор, навпаки, повинен був на ту ж суму збільши-

ти валові витрати внаслідок несплаченої кредиторської заборгованості. Складний економічний стан держави на теперішній час зумовив певні зміни по даній нормі оподаткування.

На відміну від закону на прибуток, що діяв раніше, згідно з п. 159.1 ст. 159 Податкового кодексу у випадку виникнення сумнівної дебіторської заборгованості у сумі вартості відвантажених товарів у поточному або попередніх звітних податкових періодах кредитор має право зменшити дохід на цю суму, але одночасно мав зменшити суму витрат цього звітного періоду на собівартість таких товарів (робіт, послуг). Тобто за сутності такої норми діє принцип бухгалтерського обліку відповідності доходів та витрат. Склад собівартості товарів, робіт, послуг розгорнуто у п. 138.8 ст. 138 Податкового кодексу, він складається з витрат, прямо пов'язаних із виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг, тобто прямих витрат. Таким чином, у продавця у звітному періоді зменшиться сума оподаткованого прибутку за рахунок означених змін у доходах і витратах (собівартості товарів, робіт, послуг), інакше кажучи, на різницю між сумнівною заборгованістю (без ПДВ)¹ та сумою відповідних прямих витрат. Дебітор же за рішенням суду повинен збільшити витрати для обчислення оподаткованого прибутку на суму несплаченого боргу.

Таким чином, економічним наслідком норми за п. 159.1 є перенесення частини ризиків несплати заборгованості на кредитора, поповнення бюджету за рахунок різниці у податковому обліку дебітора та кредитора.

Що стосується виключно процедури банкрутства, то необхідно мати на увазі наступне. В процедурі беруть участь різні кредитори, умови погашення заборгованості боржником неоднакові, тому організація обліку, в тому числі податкового, з метою визначення податку на прибуток має певні характерні риси. В бухгалтерському обліку вимоги ініціюючих справу, конкурсних (реєстрових), конкурсних–нереєстрових, поточних кредиторів пропонується враховувати окремо [5, с. 262]. Тому в сучасних умовах гармонізації бухгалтерського та податкового обліку доцільно проаналізувати умови обліку сумнівної та безнадійної заборгованості різних кредиторів з метою оподаткування прибутку.

Для ініціювання справи про банкрутство у господарському суді вимоги кредитора мають відповідати одній з важливих умов – безспірності, яка визнається у суді або у нотаріальному порядку, тобто до впровадження справи про банкрутство вже є рішення господарського суду про стягнення заборгованості з підприємства–боржника (дебітора). Якщо за рішенням суду (та виконавчим провадженням) підприємство–боржник не сплачує борг, кредитор через 90 днів має право ініціювати справу про банкрутство, якщо розмір його основних вимог становить не менш 300 мінімальних заробітних плат.

Звернення кредитора з позовом до суду (до провадження справи про банкрутство) згідно з нормою пп. 159.1.1 ст. 159 Податкового кодексу означає, що він має підстави на зміни у податковому обліку, які спрямовані на зменшення оподаткованого прибутку. Якщо кредитор використовував

таке право, то вже при ініціюванні справи про банкрутство з позовом у господарському суді, повторно норму пп. 159.1.1 ст. 159 по тій же самій заборгованості використати неможливо, тому у зазначеному випадку ніяких змін у податковому обліку кредитора не виникає.

У дебітора зміни у податковому обліку мають відбуватися незалежно від того, скористався кредитор своїм правом чи ні. Якщо кредиторська заборгованість підприємства–боржника вже визнавалася судом чи за виконавчим написом нотаріуса², він мав зменшити витрати на вартість оприбуткованих товарів (робіт, послуг) у податковому періоді, на який припадає день набрання законної сили рішення суду [9]. В такий спосіб при ініціюванні справи про банкрутство з безспірними кредиторськими вимогами змін у податковому обліку дебітора не має бути (по цій заборгованості).

У ряді випадків виникає необхідність зворотних дій у податковому обліку кредитора і дебітора як у процедурі банкрутства, так і поза межами її дії. Такі випадки виникають за умови: невизнання господарським судом вимог кредитора або їх частини; задоволення позову дебітора про визнання недійсними вимог щодо погашення заборгованості (або її частини) за процедурою про оскарження рішення суду; якщо покупець (дебітор) згідно з пп. 159.1.5 самостійно або за процедурою примусового стягнення погасить суму визнаної заборгованості.

Збільшення доходів і відповідної собівартості кредитора у таких випадках призводить до збільшення прибутку, який оподатковується, і, якщо таке збільшення відбувається не в одному податковому періоді з подіями згідно з п. 159.1.1, – зменшенням прибутку, у кредитора виникає додаткове податкове зобов'язання, по якому нараховується пеня. У даному випадку економічна функція пені є компенсацією перед бюджетом за тимчасове використання пільги з податку на прибуток. Це дуже важливо, тому що у процедурі банкрутства щодо сплати та нарахування пені діє низка норм закону про банкрутство [2].

У даному випадку норми закону про банкрутство не суперечать нормі пп. 159.1.1 ст. 159 загального порядку процедури банкрутства. У Податковому кодексі йдеться про пеню, яка нараховується для сплати в бюджет кредитором, як вже було сказано, за тимчасове використання пільги, що не має ніякого відношення до вимог до боржника – дебітора. У законі про банкрутство ст. 12, п. 4 маються на увазі вимоги кредитора до боржника стосовно пені та інших штрафних санкцій, які нараховуються за несвоєчасне виконання договорів та несвоєчасну сплату боргів в бюджет та соціальні фонди. Штрафні санкції (навіть ті, що виникли до введення дії мораторію) на задоволення вимог кредиторів не додаються до основних вимог при ініціюванні справи про бан-

¹ Згідно з пп. 136.1.2 ст. 136 Податкового кодексу суми ПДВ отримані/нараховані на вартість продажу товарів (робіт, послуг) не враховуються для визначення об'єкта оподаткування, тому зменшення доходу відбувається на суму вартості товарів, які відвантажені, без суми ПДВ.

² Маються на увазі судові рішення до провадження справи про банкрутство.

крутство, але враховуються для сплати, але тільки в останню чергу. Штрафні санкції, які можуть виникнути у поточній діяльності під час провадження процедур банкрутства щодо суб'єктів реального сектору економіки і щодо бюджету та соціальних фондів, не нараховуються взагалі [10].

Пеня не нараховується в обліку кредитора, якщо заборгованість списана або розстрочена внаслідок укладення мирової угоди відповідно до законодавства з питань банкрутства [2], починаючи з дати укладення такої мирової угоди (п. 159.1.2 абзац 3 ст. 159 Податкового кодексу). Мирова угода як процедура банкрутства означає укладення договору розстрочення боргу або прощення цього боргу, тобто йдеться не про погашення заборгованості дебітором, а створення для нього пільгових умов, які сприятимуть відновленню його платоспроможності. З економічної точки зору у випадку прощення боргу у кредитора не виникають додаткові податкові зобов'язання, тому що погашення здійснюється за рахунок його ж (кредитора) витрат. Пільговий порядок розстрочки, особливо в умовах інфляції, призводитиме до втрат частини економічних вигод у кредитора, тому відміна сплати пені є логічною з боку держави, яка підтримує платоспроможність як дебітора, так і кредитора.

Вимоги конкурсних кредиторів, які виникають вже у процедурі розпорядження майном, зумовлюють зміни у податковому обліку як кредитора, так і боржника згідно з тими самими правилами, що й вимоги при ініціюванні справи. Але ці вимоги розглядаються після певного документообігу як кредитора, так і боржника у попередньому засіданні суду. Зміни у податковому обліку кредитора та боржника логічно провести у період погашення заборгованості, тобто або після проведення санаційних процедур, або у процедурі ліквідації після спливу строку мораторію.

Згідно із загальним порядком закону про банкрутство дія мораторію розповсюджується на вимоги ініціюючих (провадження справи про банкрутство) та конкурсних кредиторів, які беруть участь у справі, коли до боржника-дебітора вже застосовуються процедури банкрутства. Нечіткість деяких нюансів стосовно правових норм банкрутства призводить до різночитання норм податкового законодавства.

Не має чіткої визначеності щодо припинення та погашення вимог конкурсних нереєстрових кредиторів. Річ у тім, що згідно зі ст. 14 закону про банкрутство для конкурсних кредиторів, які не виконали певні правила (у 30-денний строк не подали заяву до суду) та не потрапили до реєстру кредиторських вимог, ці вимоги вважаються погашеними, а такі кредитори підпадають під розряд нереєстрових кредиторів. Нова редакція та зміни до норми Податкового кодексу, яка відображено у пп. 14.1.11 ст. 14, зокрема її пп. «в» [4, с. 5], передбачає використання норми пп. 159.1.6 ст. 159 для будь-якого підприємства, яке проходить загальну процедуру банкрутства. Таким чином, погашені вимоги нереєстрових кредиторів можна враховувати як безнадійну заборгованість та використовувати до неї норми пп. 159.1.6 ст. 159,

тобто порядок, коли не відбуваються зміни у податковому обліку кредитора та його боржника.

Але у правовому полі суб'єктів реального сектору економіки до теперішнього часу залишалось неоднозначним питання щодо припинення вимог нереєстрових кредиторів. Такі вимоги можуть бути оскаржені в апеляційному або касаційному порядку, а це означає, що кредиторська заборгованість може бути відновленою, що у певному ступені є суперечністю норми закону про банкрутство. По відношенню до завдань обліку є два варіанти: вважати таку заборгованість погашеною лише у межах процедури банкрутства або вважати її погашеною взагалі. Природно, мається на увазі кредиторська заборгованість, по якій не сплив строк позовної давності. За першим варіантом, якщо вимоги (по яких не закінчився термін позовної давності), які не заявлені конкурсними кредиторами за певними правилами, вважаються погашеними лише у межах процедури банкрутства, в обліку боржника не відбувається ніяких змін. Факт погашення у межах процедури зумовлено такими причинами: вимоги не визнані у суді або у нотаріальному порядку до процедури банкрутства та в умовах процедури банкрутства – це по-перше, а по-друге, завдяки дії мораторію на задоволення вимог кредиторів перебіг позовної давності зупиняється для таких вимог. Якщо строк позовної давності не закінчився, конкурсні нереєстрові кредитори вже поза межами процедури банкрутства можуть відновити роботу щодо вимог до підприємства-боржника. Ця можливість у кредиторів зумовила б процедуру банкрутства більш прозорою в порівнянні з сьогодишньою ситуацією та полегшило б податкове навантаження підприємства-боржника.

Заборгованість перед поточними кредиторами має певні особливості. Це пов'язано з тим, що правила мораторію на задоволення їхніх вимог (основний борг без недоїмки) не діють. Погашення має відбуватися у процесі господарської діяльності суб'єкта реального сектору економіки. Суворо кажучи, згідно з термінами, які передбачені для загального порядку процедури банкрутства, сумнівна заборгованість з поточної діяльності не може перетворитися на безнадійну, але особливий порядок банкрутства підприємств з часткою державної форми власності передбачає більш тривалі строки процедури банкрутства, що зумовлює певним чином виникнення безнадійної заборгованості. В такий спосіб до такої заборгованості діє норма пп. 159.1.6, згідно з якою «Заборгованість, попередньо віднесена на зменшення доходу згідно з підпунктом 159.1.1, яка визнається безнадійною внаслідок недостатності активів покупця, визнаного банкрутом у встановленому порядку не змінює податкові зобов'язання як покупця, так і продавця у зв'язку з таким визнанням». На нашу думку, в даному випадку, коли поточний кредитор не скористався правом зменшити податкове навантаження (159.1.1) або не зміг унаслідок важкого фінансового стану боржника, бажано, що б норми закону про банкрутство були на боці захисту інтересів поточних креди-

торів, які погодилися працювати в умовах високого рівню ризику неповернення боргів. Мораторій на нарахування пені у процедурі банкрутства вже є завадою захисту їх економічних інтересів. Тому було б правомірним по відношенню до непогашення суми основного боргу здійснити зміни у податковому обліку поточних кредиторів щодо зменшення оподаткованого прибутку. Згідно з нормами Податкового кодексу кредитор має право за умови створення резерву сумнівних боргів включити до витрат суму безнадійної дебіторської заборгованості, що наведено у пп. 138.11.6 пункту 138.11 – склад інших витрат статті 138 «Склад витрат та їх визнання». У боржника на суму його безнадійної кредиторської заборгованості збільшаться доходи, а внаслідок цього збільшиться оподаткований прибуток (пп. 135.5.5 п. 135.5 ст. 135 «Порядок визначення доходів та їх склад»).

Висновки

У такий спосіб зміни, які відбулися в обліку сумнівної та безнадійної заборгованості в зв'язку з прийняттям Податкового кодексу – відміна претензійного порядку, зміни щодо алгоритму розрахунків стосовно оподаткованого прибутку у випадках несвоєчасного погашення боргів, відобразилися в обліку кредитора та боржника в умовах антикризового законодавства – процедури банкрутства.

В умовах ініціювання справи (загальний порядок) зміни в обліку кредитора та боржника з метою оподаткування прибутку не відбуваються в зв'язку з тим, що вони мають відобразитися в обліку на основі рішень до впровадження справи про банкрутство у судовому порядку.

Сума, нарахованої до початку справляння пені, не враховується до суми основного боргу в бухгалтерському обліку на етапах ініціювання справи про банкрутство (але сплачується в останню чергу), мирової угоди, не нараховується в поточній діяльності у процедурі банкрутства і тому не включається до сум, на які змінюється оподаткований прибуток кредитора та боржника за умови несвоєчасного погашення боргу.

Бажано вимоги нереєстрових кредиторів вважати погашеними у межах процедури банкрутства з відповідними змінами у бухгалтерському обліку, внаслідок цього в обліку з метою оподаткування прибутку змін у кредитора та дебітора не відбувається. А також, щоб в умовах процедури банкрутства перетворення сумнівної заборгованості на безнадійну мало економічні наслідки в обліку поточного кредитора по

зменшенню податку на прибуток та його збільшення у суб'єкта – боржника.

Література

1. Галенко О.М. Методика та організація аналітичного обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами при банкрутстві підприємства; Економіка [наук. зб.] / О.М. Галенко, Г.В. Булкот. – Рівне: Вісник НУВГП, 2006. – Вип. 3. – С. 18–25.
2. Закон України «Про банкрутство» («Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції Закону №784–XIV від 30.06.99 р.) [Електронний ресурс]: за даними сайту / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2343-12>
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №196–14 [Електронний ресурс]: за даними сайту / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2343-12>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших законодавчих актів щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу» №3609 від 07.07.2011 р. // Відомості Верховної Ради України, 2011. – №13–17.
5. Іванова Л.Б. Методичні засади бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості на етапі розпорядження майном підприємства–боржника у реальному секторі економіки; Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Збірник / Л.Б. Іванова. – Чернігів: ЦНТЕІ, 2011. – №46. – С. 250–264.
6. Ловінська Л.Г. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні / Л.Г. Ловінська, І.Б. Стефанюк. – К.: НДФІ, 2006. – 240 с.
7. Наказ ДПА №346 від 11.07.2003 р. [Електронний ресурс]. За даними сайту / Державна податкова адміністрація – Режим доступу: http://www.dpa.cv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1460
8. Податковий кодекс від 2 грудня 2010 року №2755–VI // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – №1–3.
9. Положення (станданти) бухгалтерського обліку / Уклад. В. Кузнецов. – Х.: Фактор, 2011. – 416 с.
10. Постанова №15 Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про банкрутство» від 18.12.2009 р. [Електронний ресурс]: за даними сайту [ligazakon](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VSO90853.html). Режим доступу – http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VSO90853.html.
11. Цивільний кодекс України, змінений і доповнений законом від 15.12.2005 р. // Бізнес. Збірник систематизованого законодавства. – 2008. – №4. – С. 34–236.